

**BAŞAK HELİN ÇOCUK HAKLARI ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK HAKLARI VE KATILIMI ÜZERİNE BİR
SAHA ARAŞTIRMASI
İstanbul-2016**

**Başak Kültür ve Sanat Vakfı
BSV**

Kayıdağı mh. Uslu Cad. Nihat Sk. No:55/A Ateşehir-İstanbul
Tel:02164204968
www.facebook.com/helinbasak www.basaksanatvakfi.com.tr

ÖNSÖZ

I. BÖLÜM.....

1.1.Araştırmanın Konusu.....

1.2.Araştırmanın Amacı.....

1.3.Araştırmanın Metodolojisi.....

II.BÖLÜM.....

2. Hanenin Sosyo-Ekonomik Durumu

2.1. Annenin Eğitimi.....

2.2. Babanın Eğitimi.....

2.3. Hanenin Toplam Geliri

III. BÖLÜM.....

3.Çocuk Hakları.....

3.1. Çocuk Hakları.....

3.2. Türkiye’de Çocuk Hakları.....

3.3.Türkiye’de Çocuk Haklarının Uygulanmaması.....

3.4 Türkiye’de Çocuk Haklarının İhlal Edilmesi.....

IV.BÖLÜM

4.Çocuk Katılımı.....

4.1. Çocuk Katılım Hakkı.....

4.2. Çocuk Hakları ve Eğitim.....

4.3. Çocuğun Haklarını Öğrenmesi.....

4.4. Farklı Eğitim Anlayışının Geliştirilmesi.....

4.5. Ailelerin Bilgilendirilmesi.....

V. BÖLÜM

5. Çocuğun İlgi Alanları.....

5.1. Çocuğun Sanatla İlişkisi.....

5.2 Sanat Dışındaki İlgili Alanları.....

5.3 Çocuğun İlgilendiği Sanat Faaliyetleri.....

5.4.Çocuğun Sanat Yoluyla Öğrenmesi.....

5.5.Çocuk Hakları Enstitüsüne Katılım.....

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....

TABLolar VE ŐEKİLLER

Tablo 1. Cinsiyet

Tablo 2. Annenin eğitim durumu?

Tablo 3. Babanın eğitim durumu?

Şekil 1. Hanenin toplam geliri?

Tablo 4. Çocuk hakları denince aklınıza ne geliyor?

Tablo 5. Türkiye’de çocuk hakları uygulanıyor mu?

Tablo6. Türkiye’de çocuk hakları neden uygulanmıyor?

Tablo 7. Çocuk hakları en çok nerede ihlal ediliyor?

Tablo 8. Çocuk katılım hakkını biliyor musunuz?

Tablo 9. Çocuklar haklarını öğrenmek için eğitim almalı mı?

Tablo 10. Çocuk neden haklarını öğrenmeli?

Tablo 11. Çocuk farklı eğitim almalı mı?

Tablo 12. Farklı eğitim neden gerekli?

Tablo 13. Aile çocuk hakları konusunda bilgilendirilmeli mi?

Tablo 14. Çocuğunuz sanatın herhangi bir alanına ilgi duyuyor mu?

Tablo 15. Çocuđunuzunsanat dışında ilgi alanları var mı?

Tablo 16.Çocuğunuzun ilgi duyduğu sanat faaliyetleri var mı?

Tablo 17. Çocuğunuzun sanatla yoluyla bir Şeyler öğrenebileceğine inanıyor musunuz?

Tablo 18. Çocuğunuzun “Çocuk Hakları Enstitüsü” çalışmalarına katılmasını ister misiniz?

ÖNSÖZ

Erasmus “İnsan, insan olarak doğmaz, oluşturulur” der. Bu oluşum sürecinin çocuklukla birlikte şekillenmesi çocukluk döneminin insan hayatının en önemli evrelerden biri olmasını beraberinde getirmektedir. Çocuğun ailede, okulda ve yaşamın her alanında birey olarak görülmesi, çocuğa kendini özgür hissedebileceği, kendini ifade edebileceği ve kendini ilgilendiren konularda kararlarını alabileceği bir alanın yaratılması ve buna saygı duyulması elbette başta yetişkinlere düşen bir sorumluluktur. Devletin sorumluluğu ise doğumdan itibaren başlar. Çocuk devletin gözetimi ve güvencesindedir. Bu nedenle devletler uluslararası hukuk normlarına uyarken özellikle de çocuk haklarına ilişkin sözleşmeler ve ilkeler ayrı bir öneme sahiptir. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin uluslararası düzeyde kabul görüşü bu anlamıyla önemlidir. Çünkü devlet çocuğun bakımından sorumlu olanların sorumluluklarını yerine getirip getirmediğini bu sözleşme gereğince kontrol eder ve önlemler alır. Sözleşme çocuğun yararını temel düşünce olarak benimsemektedir.

Bu anlayışı ve sözleşmenin maddelerini temel ilke olarak benimseyen Vakfımız da bu temelde 2003 yılından beri çocuklarla yürüttüğü çalışmaları Başak Helin Çocuk Hakları Enstitüsü (BAHÇE) çatısı altında yürütme kararı aldı. Enstitü çocukların insan hakları konusunda bilgilendirmeyi ve kendi haklarının bilincine vardırarak çocuk katılımını güçlendirmeyi hedeflemektedir. Hazırlıkları bir yıl süren enstitü Aralık 2015 yılında faaliyetlerine başladı.

Enstitü çalışmalarına başlamadan önce bir alan çalışması yaparak ailelerin çocuk hakları ve çocuk katılımı konusunda algı ve bilgilerine yönelik bir anket çalışması gerçekleştirdi. Bu araştırma ailelerin ve çocukların özellikle çocuk hakları ve çocuk katılımı konusunda nasıl desteklenmesi gerektiğine ilişkin önemli veriler sundu. Enstitüdeki eğitim programı da bu ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak oluşturuldu.

Elinizdeki bu kitapçık 55 aile ile yapılan saha araştırma sonuçlarını içermektedir. İstanbul’un Ataşehir (Kayışdağı) ve Ümraniye (Çekmeköy) ilçelerinde yapılan bu araştırma 4 anketör tarafından yapıldı.

Anketi hazırlama ve uygulama sürecinde destek sunan Emin Sarıkaya’ya, Ece Saka’ya, Nesibe Dölek’e, Funda Aksu Türkdoğan’a, Gülizar Teymur’a; danışman olarak yardımlarını esirgemeyen Adem Arkadaş’a, Binnaz Demircan’a, Av. Demet Yıldırım’a, İlhami Türkdoğan’a, Fahri Yıldız’a ve Şemsa Özar’a ve raporu hazırlayan Ayşe Tepe Doğan’a teşekkür ederiz...

Başak Kültür ve Sanat Vakfı

I.BÖLÜM

1. Araştırmanın Konusu

Çocuk katılım hakkı çocuğun kendisine ilişkin karar alma süreçlerine dâhil olmasıdır. Bu dâhil olma süreci aile ve okul gibi özel ya da resmi her alanda geçerlidir. Çocuğun katılım hakkı uzun yıllardan beri çocuk alanında çalışma yürüten vakfımızın da öncelikleri arasında yer almıştır. Özellikle de çocuğun katılım hakkı konusunda daha fazla çalışma yapma zorunluluğunun doğması Başak Kültür ve Sanat Vakfı'nın kendi bünyesinde Başak Helin Çocuk Hakları Enstitüsü Birimi'nin (BAHÇE) kurulması sürecini başlatmıştır. Elinizdeki bu çalışmanın konusu 2003 yılından beri İstanbul'un Ataşehir ilçesi Kayışdağı mahallesinde faaliyet yürüten vakfımızın çocuk hakları enstitüsünün kurulmasına yönelik bir saha araştırması yapmasıdır. Bu saha araştırması Çocuk Hakları Enstitüsü Birimi için bir ön hazırlık niteliği taşımaktadır.

2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ailelerin çocuk hakları konusunda bilgi ve tutumlarını ölçmeyi ve bu temelde çocukların çocuk hakları konusunda ihtiyaçlarını belirlemeyi amaçladı. Bu araştırmadan çıkan sonuçlar yaşadığımız bölgede yaşayan 10-15 yaş arası çocukların haklarını öğrenme ve hak bilincini geliştirmeye yönelik nasıl bir eğitim programı hazırlamamız gerektiğine yönelik bizlere önemli veriler sundu. Bu veriler ışığında bir eğitim programı hazırlanarak bu programdan hem çocukların hem de anne ve babaların faydalanması sağlanacaktır.

3. Araştırmanın Metodolojisi

Araştırma İstanbul'un Anadolu yakası Ataşehir ve Ümraniye ilçelerinde yaşayan ailelere gerçekleştirildi. Bu araştırma formlarında çocuk hakları, çocuk katılımı ve çocuklarının ilgi alanlarının yanı sıra demografik ve sosyo-ekonomik durumlarına yönelik sorular hazırlandı. Özellikle çocuk katılımı ve çocuk hakları konusunda ucu açık sorular da eklenerek görüşmecilerin bu konulara ilişkin bilgileri alındı. 55 anket formu cevaplandırıldı . Anket formunu 45 kadın ve 10 erkek cevapladı (Tablo 1) Özellikle evde anne veya babanın bulunmadığı veya annenin cevap vermek istemediği durumlarda evde bulunan diğer yetişkin aile bireyleri ile anket yapıldı. Anket formunu dolduran katılımcıların farklı sosyo-ekonomik ve mesleklerden olmasına da önem verilmiştir. Bu durum çocuk hakları algısının eğitim ve sosyo ekonomik duruma göre nasıl bir değişiklik gösterdiğinin ortaya konması açısından önemlidir.

Tablo 1. Cinsiyet

	Sayı	Yüzde
kadın	45	81,8%
erkek	10	18,2%
Total	55	100,0%

II.BÖLÜM

Bu bölümde görüşme yapılan hanelerin eğitim ve sosyo-ekonomik durumları incelendi.

2.Hanenin Eğitim ve Sosyo-Ekonomik Durumu

2.1 Annenin Eğitimi:

Görüşülen hanelerde kadınlar arasında okuma yazma bilmeyen ve sadece okur-yazar olan, fakat herhangi bir eğitim kurumundan mezun olmayan kadınların sayısı yüksektir (%21,8). En yüksek oranı ise %29,1'lik bir oranla ilkokul mezunları oluşturmaktadır. Bu durum kadınların eğitim hayatının önemli oranda dışında kaldığını göstermektedir. Üniversite mezunu olanlar ise gelir ortalaması yüksek olan kesime girmektedir (%14,5).

Tablo 2. Annenin eğitim durumu

	Sayı	Yüzde
okur-yazar değil	7	12,7%
okur-yazar	5	9,1%
ilkokul	16	29,1%
ortaokul	6	10,9%
lise	9	16,4%
yüksekokul	2	3,6%
üniversite	8	14,5%
cevap yok	2	3,6%
Total	55	100,0%

2.2 Babanın Eğitimi

Erkek nüfus içinde de hala okur-yazar olmayanların olduğu görülmektedir. Görüşülen hanelerde okur-yazar olmayan erkeklerin oranı %5.5'dir. Burada da en yüksek oran yine ilkokul mezunlarında %32,7 olarak ortaya çıkmaktadır.

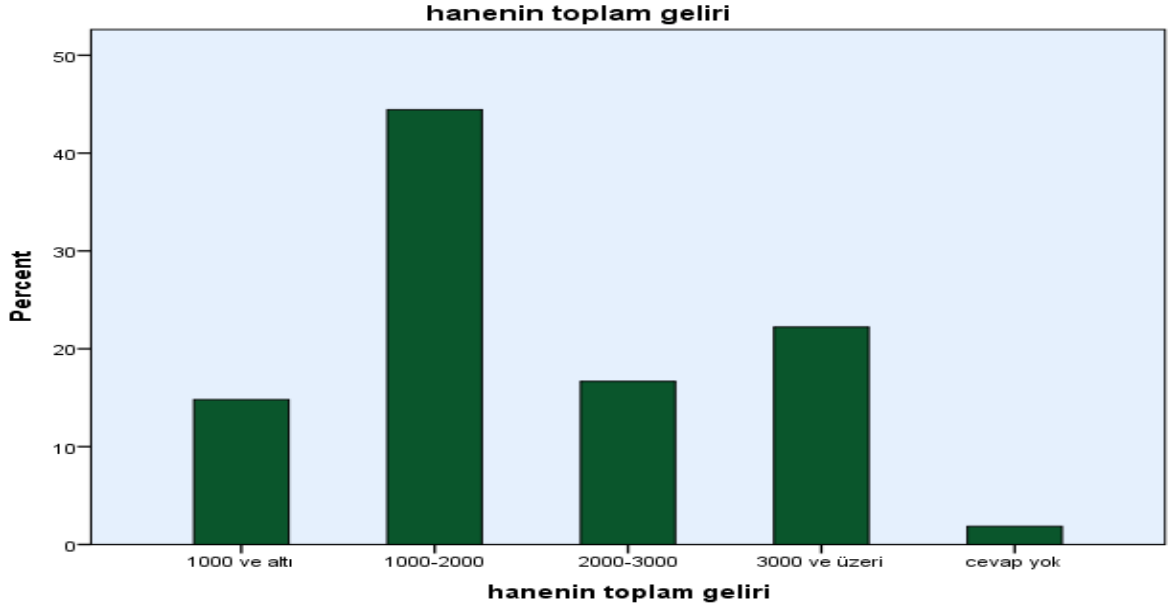
Tablo 3. Babanın eğitim durumu

	Sayı	Yüzde
okur yazar değil	3	5,5%
okur yazar	1	1,8%
ilkokul	18	32,7%
ortaokul	10	18,2%
lise	8	14,5%
yüksekokul	2	3,6%
üniversite	11	20,0%
cevap yok	2	3,6%
Total	55	100,0%

2.3 Hanenin Toplam Geliri

Görüşülen hanelerde toplam gelir ortalama olarak %43,6 oranı ile 1000-2000 TL arasındadır. Bu durum hanede yaşayan birey sayısı ve Türkiye’deki ekonomik dalgalanmalar göz önüne alındığında yoksulluk sınırında olduğunu ve asgari geçim düzeyinin altında kaldığını göstermektedir.

Şekil1. Hanenin toplam geliri

III: Bölüm

3.Ebeveynlerin Çocuk Haklarına Dair Bilgi ve Tutumları

3.1 Çocuk Hakları

Ebeveynlerin çocuk hakları algısı ve bilgilerine yönelik veriye ulaşılmaya çalışıldı. Çocuk hakları dendiğinde ilk akla gelen sosyal haklar, eğitim ve sağlık olmuştur. Bu oran % 43,6’dır. Bunun yanı sıra çocuğun birey olması, çocuğun söz hakkının olması, fırsat eşitliği vb. verilen cevaplar da anlamlıdır. Çocukların kendi düşüncelerini söyleyebilme hakkına sahip olmaları ise son derece az sayıda ebeveyn tarafından dile getirilmiştir. Altı kişi ise bu soruya ya cevap vermemiş ya da fikri olmadığını belirtmiştir.

Tablo 4. Çocuk hakları denince aklınıza ne geliyor?

	Sayı	Yüzde
sağlık,eğitim,sosyal haklar vb.	24	43,6%
çocuğun söz hakkının olması, birey olması,eşit haklar vb.	22	40,0%
kendini savunabilmesi,kendi düşüncesini söyleyebilmesi	2	3,6%
küçük gelinler	1	1,8%
fikri yok	3	5,5%
cevap yok	3	5,5%
Total	55	100,0%

3.2. Türkiye’de Çocuk Hakları

Türkiye’de çocuk haklarının uygulandığına dair görüşmecilerden alınan cevap %80 oranında hayır’dır. Türkiye’de çocuk haklarına ve çocuk katılımı dair politikaların yetersiz olması ebeveynlerde Türkiye’de çocuk haklarının olmadığını düşündürmektedir.

Tablo 5.Türkiye’de çocuk hakları uygulanıyor mu?

	Sayı	Yüzde
evet	5	9,1%
hayır	44	80,0%
kısmen	1	1,8%
fikri yok	3	5,5%
cevap yok	2	3,6%
Total	55	100,0%

3.3.Türkiye’de Çocuk Haklarının Uygulanması

Türkiye’de çocuk haklarının uygulanmadığını düşünen görüşmecilere neden uygulanmadığına dair fikir belirtmeleri istendi. 29 kişi bu soruyu yanıtızsız bırakırken bu soruyu yanıtlayanlar %23,6 oranında “devlet” in sorumluluklarına vurgu yapan yanıtlar verdi.

Tablo 6. Türkiye’de çocuk hakları neden uygulanmıyor?

	Sayı	Yüzde
devlet hak vermiyor,yeterince oyun ve spor alanı yok,çocuk birey olarak görülüyor vb.	13	23,6%
çocuk cezaevleri ve yüksek cezalar var	2	3,6%
devlet korumuyor, eşit eğitim hakkı yok, adaletsiz gelir dağılımı var	5	9,1%
sokakta yaşayan, okula gidemeyen, şiddet gören, çocuk işçiler ve çocuk gelinler var vb.	6	10,9%
cevap yok	29	52,7%
Total	55	100,0%

3.4 Türkiye’de Çocuk Haklarının İhlal Edilmesi

Çocuk haklarının en çok ihlal edildiği yer olarak formda belirtilen seçeneklere dair “hepsi” cevabını verenlerin oranı %29.1 olurken ikinci sırada %14,5 ile “aile” yanıtı gelmektedir. Çocuk haklarının ihlal edildiği alanlardan biri olarak ailenin de yüksek oranda belirtilmesi bu konuda bilgilendirme ve/veya eğitim ihtiyacını göstermektedir. Yine bu soruya cevap vermeyenlerin yüzdesi %29.1 oranındadır.

Tablo 7. Çocuk hakları en çok nerelerde ihlal ediliyor?

	Sayı	Yüzde
aile	8	14,5%
okul,yetiştirme yurdu	3	5,5%
sokak	2	3,6%
aile,karakol,okul,cezaevi, yetiştirme yurdu	5	9,0%
aile,okul,sokak,yetiştirme yurdu	1	1,8%
eğitimin olmadığı her yerde	1	1,8%
sokak,karakol,cezaevi	2	3,6%
cevap yok	16	29,1%
hepsi	16	29,1%
Total	55	100,0%

IV. BÖLÜM

Bu bölümde çocukların ihtiyaçlarını belirleme amaçlı sorular yöneltilmiştir.

4. Çocuk Katılımı

4.1 Çocuk Katılım Hakkı

Görüşülen hanelerde “Çocuk katılım hakkı”na dair ailelerin bir bilgi sahibi olup olmadıkları öğrenilmeye çalışıldı. Bu soruya %65,5 oranında verilen “evet” cevabı verildi.

Tablo 8.Çocuk katılım hakkını biliyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
evet	36	65,5%
hayır	16	29,1%
cevap yok	3	5,5%
Total	55	100,0%

4.2 Çocuk Hakları Eğitimi

Çocuğun haklarını öğrenmesi için eğitim alması gerekliliğine dair görüşmecilerin %92,7’ si evet cevabını verdi. Bu durum çocukların haklarını öğrenmesi ve bunun da bir eğitim politikası olarak geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Tablo 9. Çocuklar haklarını öğrenmek için eğitim almalı mı

	Sayı	Yüzde
evet	51	92,7%
cevap yok	4	7,3%
Total	55	100,0%

4.3 Çocuğun Haklarını Öğrenmesi

Bu soruya yüksek oranda (%67,3) ebeveynin cevap vermemiş olmasını, çocuklarının haklarını öğrenmelerini istedikleri halde ne nedenle istediklerini bilmedikleri şeklinde yorumlayabiliriz. Bu durum da, çocuk hakları konusunda, çocuklar kadar ebeveynlerin de eğitime ihtiyaç duyduğuna işaret etmektedir.

Tablo 10. Çocuk neden haklarını öğrenmeli?

	Sayı	Yüzde
hakını bilmek, hakını arayabilmek için,geleceği için	6	10,9%
kendini savunabilmek ,kendini ifade edebilmek ,kendi sorunlarını çözebilmek için	5	9,1%
bilinçlenmesi,toplumda daha güçlü olması,farkındalıkları bilmesi için,özgüvenli olması için	7	12,7%
cevap yok	37	67,3%
Total	55	100,0%

4.4 Farklı gruplarla (din, dil, mezhep vs.) birlikte eğitim alma

Ülkemizde insanların kendi ait oldukları din ve dil grupları dışındakilere karşı genel olarak önyargılı bir yaklaşıma sahip oldukları bilinmektedir. Saha çalışmamızda ise %89,1 oranında ebeveyn çocuklarının farklı gruplarla birlikte eğitim almasına olumlu bir yaklaşım göstermiştir.

Tablo 11. Farklı gruplarla eğitim almalı mı?

	Sayı	Yüzde
evet	49	89,1%
hayır	2	3,6%
yararlı olacaktır	2	1,8%
cevap yok	2	3,6%
Total	55	100,0%

4.5 Farklı Gruplarla Eğitim Nasıl Bir Yarar Sağlayacaktır?

Çocukların okullarda farklı gruplarla eğitim almasını olumlu görenler %89,1'dir. Tablo 12 'de ise görüşmecilerin farklı gruplarla eğitimin neden gerekli olduğuna yönelik cevaplar aranmıştır. Kültürleri, kimlikleri tanımak, kaynaşmak, saygılı olmak, ayırım yapmamak vs. cevapları %30,9'dur. Bu soruya 23 kişi cevap vermemiştir.

Tablo 12. Farklı gruplarla eğitim neden gerekli?

	Sayı	Yüzde
anadil ve kültürel haklar için, özgürlükler için, kendi fikir ve inançlarının oluşması için	9	16,4%
farklı kültürleri, kimlikleri tanımak, kaynaşmak, onlara saygılı olmak,	17	30,9%
farklı kültürler çocuğu zenginleştirecektir,	6	10,9%
Cevap yok	23	41,8%
Total	55	100,0%

4.6. Ailelerin Bilgilendirilmesi

Görüşme yapılan ailelerin büyük bir kısmı ailelerin çocuk hakları konusunda bilgilendirilmeleri ve bilgilendirilmeleri gerektiğini vurguladı. Bu soruya görüşmecilerin %92,7'si evet yanıtını verdi.

Tablo 13. Aile çocuk hakları konusunda bilgilendirilmeli mi?

	Sayı	Yüzde
evet	51	92,7%
cevap yok	4	7,3%
Total	55	100,0%

V.BÖLÜM

5. Çocuğun İlgilendiği Alanları

Bu bölümde çocukların ilgi alanları ve ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik sorulara cevap aranmaya çalışıldı.

5.1. Çocuğun Sanatla İlişkisi

Çocuğun özellikle sanatın herhangi bir alanına ilgi duyup duymadığı ve ilgi duyduğu alanlar tespit edilmeye çalışıldı. %70,9 oranında çocukların sanata ilgi duydukları belirtildi.

Tablo 14. Çocuğunuz sanatın herhangi bir alanına ilgi duyuyor mu?

	Sayı	Yüzde
evet	39	70,9%
hayır	10	18,2%
cevap yok	6	10,9%
Total	55	100,0%

5.2. Sanat Dışında İlgilendiği Alanı

Çocukların sanat dışında özellikle spor faaliyetlerine ilgi duydukları görüldü. Futbol,basketbol,yüzme,voleybol,tenis vb. alanlara %50,9 oranında ilgi duyulmaktadır. Ebeveynlerin yaklaşık dörtte birinin çocuklarının sanat dışındaki ilgi alanlarına cevap vermemiş olmasının önemli bir nedeni çocuklarıyla böyle bir konu hakkında yeterince konuşmamış olmaları olabilir. Bu durum da ebeveyn-çocuk ilişkisi açısından oldukça vahim bir duruma işaret etmektedir. Görüşmecilerin %5,4'ü ise sadece evet ve hayır cevabını vermiştir.

Tablo 15. Çocuğunuzun sanat dışında ilgi alanları var mı?

	Sayı	Yüzde
Spor faaliyetleri, (futbol,basketbol, tenis vb.)	28	50,9%
matematik, ingilizce	5	9,1%
hikaye yazma	2	3,6%
Satranç, bilgisayar oyunu vb.	3	5,4%
cevap yok	14	25,5%
evet	2	3,6%
hayır	1	1,8%
Total	55	100,0%

5.3. Çocuğun İlgi Duyduğu Sanat Faaliyetleri

Bu soruya görüşmecilerin %18,2 si tiyatro, sinema,halk oyunları cevabını verdi. Fakat 34 kişi (%61,8) bu soruya cevap vermemiştir. Bu durum ebeveynlerin çocuklarının ilgi alanlarını ne kadar bildikleri ve çocuklarını ne kadar tanıdıklarıyla ilişkilendirilebilir.

Tablo 16. Çocuğun ilgi duyduğu sanat faaliyetleri

	Sayı	Yüzde
müzik, resim	9	16,4%
tiyatro,sinema,halk oyunları	10	18,2%
el sanatları,görsel sanatlar	2	3,6%
Cevap yok	34	61,8%
Total	55	100,0%

5.4. Çocuğun Sanat Yoluyla Öğrenmesi

Sanat yoluyla öğrenme vakıf çalışmalarının temelinde olan bir anlayıştır, bu nedenle bu soruda görüşmecilerin bu konuda ki fikirleri alınmaya çalışılmıştır. Çocuklarının sanat yoluyla bir şeyler öğrenebileceğini düşünenler %96,4 oranındadır.

Tablo 17. Çocuğunuzun sanatla yoluyla bir şeyler öğrenebileceğine inanıyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
evet	53	96,4%
cevap yok	2	3,6%
Total	55	100,0%

5.5. Çocuk Hakları Enstitüsüne Katılım

Bu saha çalışmasını yaparken görüşülen hanelerde çocukların enstitüsü çalışmasına katılımları da beklenmiştir. Buna yönelik yöneltilen soru da görüşmecilerin %81,8 enstitü çalışmalarına çocuklarını katabileceklerini belirtmişlerdir.

Tablo 18. Çocuğunuzun Çocuk Hakları Enstitüsünde yer almasını ister misiniz?

	Sayı	Yüzde
evet	45	81,8%
hayır	1	1,8%
zamanı yok	3	5,5%
cevap yok	6	10,9%
Total	55	100,0%

DEĞERENDİRME VE SONUÇ

Bu araştırma; yapılan görüşmelerde ebeveynlerin çocuk hakları ve çocuğun katılım hakkına dair bilgi ve tutumlarını ölçmeyi hedeflemiştir. Görüşme yapılan ailelerin hem demografik hem de sosyo-ekonomik durumları incelenmiştir. Anketi uygulayanlar görüşmeciler ailelerin yaşam koşulları ve tutumlarına ilişkin de gözlemlerini anket formuna aktarmışlardır. Buna ilişkin aktarımlar metin de yer almaktadır.

Görüşmelerde cinsiyet eşitliğine dikkat edilse de görüşmenin gündüz yapıyor olmasından dolayı %81,8 oranında kadınlarla gerçekleşmiştir. Anne ve babanın ne ölçüde çocuklarının eğitim ve sosyal hayatlarına dair bilgi ve gözlem sahibi oldukları, eğilim ve ilgi alanlarından, yeteneklerinden ne ölçüde haberdar olduklarına dair bu araştırma bizlere önemli bulgular sunmaktadır. Aynı zamanda çocuk hakları ve çocuk katılımı deyince anne ve babaların bu kavramlara ilişkin ne kadar bilgi sahibi oldukları, daha önce bu kavramlarla karşılaşmışlar mı, Türkiye’de çocuk haklarına ne kadar riayet edildiği, buna yönelik ne ölçüde politikalar geliştirdiğine yönelik de görüşmecilerden bilgi elde edilmeye çalışıldı.

Öncelikle anne ve babanın eğitim durumuna ilişkin farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Kadınlar arasında okur yazar olmayanların ve sadece ilkokul mezunu olanların sayısı erkeklere oranla daha fazladır. Kadınların eğitim hayatına ilişkin hala beklenen düzeyde bir gelişme yaşanmadığını söylemek mümkündür. Anket sorularına verilen cevaplarda bu bağlamda değişebilmektedir. Okur-yazar olmayan ebeveynlerin ucu açık sorulara cevap vermekte zorlandıkları ve bu soruları cevapsız bıraktıkları gözlemlenmiştir. Bir çok soruya sadece evet/hayır cevabı verilmiş, devamında ucu açık sorulara ilişkin düşüncelerini belirtmemişlerdir. Bu durum anne ve babaların çocuk hakları ve çocuk katılımı gibi en temel meselelerde yeterli derecede bilgi sahibi olmadıklarını göstermektedir.

Ailelerin gelir düzeyleri ise çocukların ihtiyaçlarına yönelik farklı durumların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Anketörlerin gözlem raporlarında Gelir düzeyi düşük aileler ücretsiz aktivite ve eğitimlerini destekleyici kurslar talep ederken gelir düzeyi yüksek olan ailelerden böylesi bir talep gelmediği belirtilmiştir. Okul hayatı dışında çocukların kişisel gelişimine katkı sunacak kültürel, sanatsal, sportif faaliyetlere önem verilse de bu tür imkanlar çocuklara ya sunulmamakta ya da oldukça yetersiz kalmaktadır. Aynı zamanda erişim kolaylığının olmaması da bu durumu etkilemektedir. Bu nedenle, çocuklar bu tür faaliyetlere çok az katılım göstermektedirler. Ekonomik sıkıntı yaşayan aileler ise bu alanların azlığından yakındıkları gibi bu alanların varolması halinde bile maddi yetersizliklerden dolayı yararlanamayacaklarını anket uygulayıcılarına sözlü olarak belirtmişlerdir. Burada dikkat çekici bir diğer nokta da görüşme yapanların gözlemleri doğrultusunda bu tür faaliyetlere veya kurslara kız çocuklarının katılım isteklerinin daha fazla olmasıdır. Kız çocuklarının Türkiye’de erken ve zorla evlendirildiği, erken yaşta eğitimden koptuğu göz önünde bulundurulduğunda kız çocuklarının bu ihtiyaçlarına karşılık vermek oldukça önemlidir. Yakın zamanda Başak Kültür ve Sanat Vakfı’nın “Kız Çocuklarının Erken ve Zorla Evlendirilmesine Karşı Farkındalık Çalışması” Projesi kapsamında erken ve zorla evlendirilen 300 örneklem ile Ataşehir ve Bağcılar’da (İstanbul) 2015 yılında yaptığı saha araştırmasında ilk evlilik yaşı 10-13 yaş aralığında %5.8 iken, 14-17 aralığında %94’tür.

Araştırma bulgularında Türkiye’de çocuk haklarının uygulanmadığına dair genel kanı devletin sorumluluğunu yeterli düzeyde yerine getirmediği yönündedir. Türkiye taraf olduğu çocuk hakları sözleşmesinde; “ Taraf Devletler kendi görüşlerini oluşturma kabiliyetine sahip çocuğun bu görüşleri çocuğu etkileyen her türlü meselede özgürce ifade etme hakkını temin edecek, çocuğun görüşlerine, yaşı ve olgunluğuna uygun olarak gerekli ağırlık verilecektir” denmektedir. Bu çalışmamızda elde ettiğimiz bulgular devletin bu sorumluluğunu yerine getirme konusunda hala gereken ilerlemeyi kaydetmemiş olduğu yönündedir. Türkiye’de çocuk haklarının neden uygulanmadığı sorusuna verilen cevaplar (Tablo 6) genel anlamda toplumda konuya dair olumsuz bir algıyı da ortaya koymaktadır. Bu algı aslında somut olarak da bir gerçekliğe işaret etmektedir. Çocuğa yönelik cinsel sömürü alanında çalışan ECPAT (Çocuk Fuhuşu, Çocuk Pornografisi ve Cinsel Amaçlı Çocuk Ticaretine Son) kuruluşu, Türkiye raporunda 2014 Küresel Kölelik İndeksi’ne göre Avrupa’da ‘**modern köleliğin**’ yani cinsel sömürü ve erken yaşta evliliğin en fazla olduğu ülke Türkiye’dir. Son zamanlarda basına yansıyan ve gündemde kalan çocuğun şiddet görmesi, cinsel istismarı, çocuk cezaevlerinde yaşanan istismar vb. durumlar devletin yükümlülüklerini bir kez daha hatırlatma sorumluluğunu doğurmaktadır.

Çocuk katılımı konusunda da özellikle çocuğa söz hakkı verilememesi ve çocuk katılımını güçlendirici alanların (kültürel ve sosyal yaşama katılımı) yaratılmaması yine devletin çocuk katılımını güçlendirme politikalarının yeterli düzeyde olmadığını ortaya koymaktadır. Çocuğun yaşamın birçok alanında var olabilmesi destekleyici unsurlarla mümkündür. Bu konuda uzmanlaşmış ve deneyim kazanmış sivil toplum kuruluşlarına, yerel yönetimlere büyük görevler düşmektedir. Onların rehberliğinde özellikle evrensel deneyimlerden faydalanarak Türkiye’de koruyucu mekanizmaların geliştirilmesi, yasaların uygulanmasında baskıcı unsur olunması, çocuk katılımını güçlendirici politikaların geliştirilmesi için çalışmalar yürütülmesi gerekmektedir.

Eğitimi destekleyici kurslar çocukları okul yaşamının içine hapsedmekte, sosyal yaşama dair duygusal, ruhsal, fiziksel ve kültürel gelişimine katkı sunacak alanlar özellikle de fırsat eşitliği göz önünde bulundurulduğunda oldukça yetersiz kalmaktadır. Fakat her çocuk fiziksel ve ruhsal gelişimine katkı sunacak faaliyetler içinde bulunma hakkına sahiptir. Bu hakkı kullanmakta elbette öncelikli olarak bu hakları öğrenmekten geçmektedir. Saha çalışmamızda görüşmeciler %92.7 oranında çocuklarının haklarını öğrenmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Fakat neden öğrenmeleri gerektiği sorusuna görüşmeciler %67,3 oranında cevap vermemiştir. Bu durum ise haklarını öğrenmenin çocuğa nasıl bir yarar sağlayacağı konusunda bir fikir sahibi olmadıklarını göstermektedir. Bu soruya ilişkin verilen kısmı cevaplarda ise çocuğunun haklarını öğrenmesinin hakkını arayabilme, kendini savunma, kendini ifade etme, özgüvenli olması vb. konularda yarar sağlayacağı yönünde olmuştur. Elbette burada ebeveynlere de büyük sorumluluk düşmektedir. Çünkü çocuğun katılımının gerçekleşebilmesi için öncelikle ailelerin de katılımcı bir yol izlemeleri gerekmektedir.

Çocuğu aile içinde alınan kararlara katma, çocuğun ailede söz hakkının olması, öncelikle aile de birey olarak görülmesi ve değer görmesi ebeveynlerin sorumluluğundadır. Çocuğun katılımını teşvik edici yol ve yöntemlerin bilinmesi ve bu bilinçle hareket edilmesi ailenin de çocuk katılımı konusunda aktif rol oynamasından geçmektedir. Araştırmamızda da görüşmeciler bu konuda bilgi eksikliği yaşadıklarını ve ailelerinde bilgilendirmelerinin bir ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir.

Çocuk katılımını sağlayıcı ve destekleyici programlar geliştirilmesi de burada önemlidir. Bu temelde araştırmamızda görüşmecilere Vakfımızın çocuğun kültür-sanat yoluyla güçlendirilmesi tutumundan hareketle de sorular yöneltilmiştir. Özellikle çocukların ilgi duydukları sanat alanları, aktiviteler vb.

çocukların nasıl desteklenebileceğine yönelik bizlere önemli ipuçları sunmaktadır. Bu faaliyetler ile kendini ifade etme, katılım ve özgüven konularında çocuklarda önemli gelişmeler katettiğimizi deneyimlerimizle söylemek mümkündür.

Sonuç olarak; anne ve babaların çocuk hakları ve çocuk katılımı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları gözlemlenmiştir. Bu nedenle hem anne ve babalara yönelik hem de çocuklara yönelik bilgilendirici eğitim faaliyetlerinin oluşturulması önemlidir. Bu temelde geleceğin insan hakları savunuculuğunu yapacak donanımda çocukların yetiştirilmesi yaşadığımız dünya açısından da en büyük kazanım olacaktır. İlgili kurumların ise bu konuda üzerine düşen görevleri yerine getirmesi gerekmektedir. Ve elbette bir sivil toplum kuruluşu olan vakfımız devletin sorumluluğunu yerine getirmediği yerlerde destekleyici programlar geliştirme sorumluluğunu üstlenmektedir.

Bu anlamda kurmuş olduğumuz Çocuk Hakları Enstitüsü önemli bir çalışma olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma aynı zamanda pilot bir çalışma olma özelliği de taşımaktadır. Oluşturulacak program ile ihtiyaçların ne denli yerinde belirlendiği ve uygulandığı saptanacaktır. Çocukların çocuk haklarını bilmeden büyüdükleri bir dünyada bu tür çalışmalar önemli bir ihtiyaca cevap olacaktır. Başak Helin Çocuk Hakları Enstitüsüne (BAHÇE) katılım isteğinin yoğun olması ise umut vericidir.

KAYNAKÇA:

http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/CRC-C-GC-12_TR-aat.pdf

Çocukların Katılım Hakkı Üzerine Bir Türkiye Değerlendirmesi Ercüment ERBAY , 2007 cilt 2 sayı 1

“Kız çocuklarının Erken ve Zorla Evlendirilmesine Karşı Farkındalık Çalışması” Projesi, Ağustos 2015

<http://itobiad.com/article/view/5000037121/5000105358>

http://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=101

<http://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/egitim/032.pdf>

<http://www.diken.com.tr/turkiyenin-cocuk-istismari>